Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MACIEJ SZPUNAR
prezentate la 25 octombrie 2018 [1]

Cauza C-469/17

Funke Medien NRW GmbH
împotriva
Bundesrepublik Deutschland

[cerere de decizie preliminară formulată de Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania)]

„Trimitere preliminară – Dreptul de autor și drepturile conexe – Dreptul de reproducere – Dreptul de comunicare publică a operelor și dreptul de a pune la dispoziția publicului alte obiecte protejate – Excepții și limitări – Modalități de transpunere de către statele membre – Apreciere în raport cu drepturile fundamentale – Caracter exhaustiv”

Introducere

1. „Nimic nou pe frontul de vest” preciza raportul militar probabil cel mai cunoscut din istoria literaturii. Conținută în romanul scriitorului Erich Maria Remarque cu același titlu [2], această frază beneficia în mod firesc, împreună cu întreaga operă, de protecția dreptului de autor. În prezenta cauză, Curtea se confruntă cu o problemă mai complexă: un raport militar, care nu este fictiv, ci cât se poate de real, poate beneficia de protecția dreptului de autor, astfel cum a fost armonizat în dreptul Uniunii, în aceeași măsură cu alte opere literare?

2. Această chestiune dă naștere la două probleme: în primul rând, un asemenea raport răspunde cerințelor pe care trebuie să le îndeplinească un text pentru a putea fi calificat drept operă protejabilă prin dreptul de autor, aceste cerințe decurgând din chiar natura dreptului de autor, dar și din jurisprudența Curții? În al doilea rând, trebuie luați în considerare alți factori, în special libertatea de exprimare protejată de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), pentru a atenua, chiar înlătura, această protecție? Considerăm necesar să se răspundă la aceste două întrebări pentru a oferi un răspuns util instanței de trimitere.

1 Limba originală: franceza.

2 Remarque, E.-M., *Im Westen nichts Neues*, Propyläen Verlag, Berlin, 1929; traducere în limba franceză: Hella, A., Bournac, O., Stock, Paris, 1929.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3. Articolul 2 din Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională [3] stabilește:

„Statele membre prevăd dreptul exclusiv de a autoriza sau de a interzice reproducerea directă sau indirectă, temporară sau permanentă, prin orice mijloace și în orice formă, în totalitate sau în parte:

(a) pentru autori, a operelor lor;

[…]”

4. Articolul 3 alineatul (1) din această directivă are următorul conținut:

„Statele membre prevăd dreptul exclusiv al autorului de a autoriza sau de a interzice orice comunicare publică a operelor lor, prin cablu sau fără cablu, inclusiv punerea la dispoziția publicului a operelor lor, astfel încât oricine să poată avea acces la acestea din orice loc și în orice moment.”

5. Potrivit articolului 5 alineatul (3) literele (c) și (d) din aceeași directivă:

„Statele membre pot să prevadă excepții sau limitări la drepturile prevăzute la articolele 2 și 3 în următoarele cazuri:

[…]

(c) reproducerea de către presă, comunicarea publică sau punerea la dispoziție a unor articole publicate privind subiecte de actualitate economice, politice sau religioase sau a unor opere radiodifuzate sau televizate sau a altor obiecte protejate cu același caracter, în cazurile în care astfel de utilizări nu sunt în mod expres rezervate și în măsura în care este indicată sursa, inclusiv numele autorului, sau folosirea operelor sau a altor obiecte protejate pentru difuzarea evenimentelor curente, în măsura în care este justificată de scopuri de informare și sub rezerva de a indica sursa, inclusiv numele autorului, cu excepția cazurilor în care acest lucru se dovedește imposibil;

(d) utilizarea de citate în scopuri cum sunt cel al criticii sau al recenziei, cu condiția ca acestea să se refere la o operă sau un alt obiect protejat care a fost deja pus în mod legal la dispoziția publicului, să fie indicată sursa, inclusiv numele autorului, cu excepția cazurilor în care acest lucru se dovedește imposibil, și ca folosirea lor să fie în conformitate cu practica corectă și în măsura justificată de anumite scopuri speciale;

[…]”

3 JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230.

Dreptul german

6. Directiva 2001/29 a fost transpusă în dreptul german în Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte – Urheberrechtsgesetz (Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe), din 9 septembrie 1965 (denumit în continuare „UrhG"). Articolul 2 din legea menționată enumeră categoriile de opere protejate. Potrivit alineatului 2 al acestui articol:

„Constituie opere, în sensul prezentei legi, numai creațiile intelectuale personale."

7. În ceea ce privește protecția textelor oficiale, articolul 5 din legea menționată prevede că:

„(1) Legile, decretele, ordinele sau avizele oficiale, precum și deciziile și expunerile de motive ale acestor decizii, nu sunt protejate de dreptul de autor.

(2) Nu sunt protejate de dreptul de autor nici celelalte texte oficiale care, în interesul administrației, au fost comunicate publicului pentru informare; cu toate acestea, dispozițiile articolului 62 alineatele (1)-(3) și ale articolului 63 alineatele (1) și (2), în ceea ce privește interdicția de a modifica opera și indicarea sursei, se aplică *mutatis mutandis*.

[…]"

8. Drepturile de reproducere și dreptul de comunicare publică care revin autorilor sunt protejate în temeiul articolului 15 alineatele (1) și (2) din UrhG, în timp ce excepțiile privind raportarea unor evenimente de actualitate și de citare au fost prevăzute la articolele 50 și 51 din această lege.

Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare

9. Pârâta, Bundesrepublik Deutschland (Republica Federală Germania), impune întocmirea unui raport săptămânal referitor la situația militară cu privire la intervențiile Bundeswehr (armata federală, Germania) în străinătate și la evoluțiile din zonele de intervenție. Aceste rapoarte, intitulate „Unterrichtung des Parlaments" („Informări adresate parlamentului", denumite în continuare „UdP"), sunt transmise anumitor deputați din Bundestag (Parlamentul federal, Germania), anumitor departamente din Bundesministerium der Verteidigung (Ministerul Federal al Apărării) și altor ministere federale, precum și unor servicii subordonate Ministerului Federal al Apărării. UdP-urile sunt considerate „documente clasificate – Restricționat", la cel mai redus nivel de confidențialitate. În același timp, pârâta publică versiuni în rezumat ale UdP-urilor, sub forma unor „Unterrichtung der Öffentlichkeit" („informări adresate opiniei publice", denumite în continuare „UdÖ").

10. Reclamanta, Funke Medien NRW GmbH (denumită în continuare „Funke Medien"), societate de drept german, gestionează portalul de internet al cotidianului *Westdeutsche Allgemeine Zeitung*. La 27 septembrie 2012, aceasta a solicitat acces la toate UdP-urile din perioada 1 septembrie 2001-26 septembrie 2012. Această cerere a fost respinsă pentru motivul că divulgarea informațiilor ar putea avea efecte nefavorabile asupra unor interese ale armatei federale, sensibile din punctul de vedere al securității. Cu toate acestea, prin modalități necunoscute, reclamanta a ajuns în posesia unei părți semnificative din UdP-uri și a publicat mai multe dintre ele, sub denumirea „Afghanistan-Papiere" (documente din Afganistan).

11. Republica Federală Germania, considerând că Funke Medien i-a încălcat dreptul de autor asupra rapoartelor respective, s-a îndreptat împotriva acesteia din urmă cu o acțiune în încetare, care a fost admisă de Landgericht (tribunalul regional, Germania). Apelul declarat de Funke Medien a fost respins de instanța de apel. Prin recursul formulat, Funke Medien își menține concluziile prin care solicită respingerea acțiunii în încetare.

12. În aceste condiții, Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Potrivit dispozițiilor dreptului Uniunii referitoare la dreptul exclusiv al autorului de reproducere a unei opere [articolul 2 litera (a) din Directiva 2001/29], de comunicare publică a operei și de punere la dispoziția publicului a operei [articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29], precum și la excepțiile și limitările aduse acestor drepturi [articolul 5 alineatele (2) și (3) din Directiva 2001/29], sunt permise marjele de apreciere în cadrul transpunerii acestor dispoziții în dreptul național?

2) În ce măsură trebuie să se țină seama de drepturile fundamentale din [cartă], atunci când se stabilește întinderea excepțiilor sau limitărilor prevăzute la articolul 5 alineatele (2) și (3) din Directiva 2001/29 și aduse dreptului exclusiv al autorului de reproducere a unei opere [articolul 2 litera (a) din Directiva 2001/29], de comunicare publică și de punere la dispoziția publicului a acesteia [articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29]?

3) Drepturile fundamentale la libertatea de informare [articolul 11 alineatul (1) a doua teză din cartă] sau la libertatea presei [articolul 11 alineatul (2) din cartă] pot justifica unele excepții sau limitări aduse dreptului exclusiv al autorului de reproducere a unor opere [articolul 2 litera (a) din Directiva 2001/29], de comunicare publică și de punere la dispoziția publicului a acesteia [articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29], în afara excepțiilor sau limitărilor prevăzute la articolul 5 alineatele (2) și (3) din Directiva 2001/29?”

13. Cererea de decizie preliminară a fost primită la Curte la 4 august 2017. Funke Medien, guvernele german și francez și guvernul Regatului Unit, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise. Aceleași părți interesate au fost reprezentate în ședința care a avut loc la 3 iulie 2018.

Analiză

Admisibilitatea întrebărilor preliminare

14. Litigiul principal privește comunicarea către public, efectuată de Funke Medien, a unor UdP-uri, cu alte cuvinte rapoarte periodice de informare cu privire la acțiunile armatei federale în străinătate, asupra cărora Republica Federală Germania pretinde că deține drepturile de autor. Conținutul exact al acestor documente nu ne este cunoscut, deoarece Funke Medien a fost obligată să le retragă de pe pagina sa de internet. Cu toate acestea, este posibilă consultarea UdÖ-urilor, cu alte cuvinte versiunea publică a UdP-urilor. În ședință, părțile nu au fost de acord cu privire la diferența existentă între aceste două versiuni: potrivit guvernului german, UdP-urile sunt mult mai voluminoase decât UdÖ-urile, în timp ce, potrivit Funke Medien, UdP-urile ar conține doar câteva informații în plus față de UdÖ-uri. În orice caz, faptul că Funke Medien a decis să publice UdP-urile pe care reușise să le obțină indică faptul că cele două versiuni prezintă diferențe în ceea ce privește informațiile furnizate. Cu toate acestea, este permis, în opinia noastră, să se presupună că, chiar dacă informațiile conținute în UdP-uri sunt mai detaliate, forma lor de prezentare (exprimarea lor, pentru a utiliza limbajul dreptului de autor) este aceeași în cele două cazuri. Or, această formă, astfel cum reiese din UdÖ-uri, ne face să avem îndoieli puternice cu privire la faptul că astfel de documente trebuie calificate drept opere care fac obiectul protecției dreptului de autor. Astfel, este vorba despre documente pur informative, redactate într-un limbaj perfect neutru și standardizat, care prezintă cu exactitate evenimente sau informează că nu a avut loc niciun eveniment demn de interes [4].

4 Cu titlu de exemplu, vom cita un fragment din ultimul UdÖ disponibil la momentul redactării prezentelor concluzii, UdÖ nr. 36/18 din 5 septembrie 2018. Prima pagină a documentului conține o hartă schematică a unei părți a lumii care indică țările în care armata federală este angajată în misiuni. Această hartă este urmată de o listă a misiunilor respective. În continuare, informațiile sunt prezentate în ordinea diferitelor misiuni, de exemplu:

15. Or, se admite în mod obișnuit ca principiu faptul că dreptul de autor protejează nu ideile, ci expresiile. Ideile sunt, conform unei formulări clasice, libere [5], în sensul că nu pot fi supuse unui monopol prin intermediul dreptului de autor, contrar printre altele brevetelor care protejează ideile, invențiilor etc. Dreptul de autor protejează doar modul în care ideile au fost formulate într-o operă. Ideile însele, separate de orice operă, pot fi, așadar, reproduse și comunicate în mod liber.

16. Această excludere a ideilor de la protecția prin dreptul de autor se extinde la informații „brute", cu alte cuvinte prezentate ca atare. Deși aceste informații pot apărea sub forma unui text, este vorba totuși despre un text de bază care se limitează să răspundă la trei întrebări fundamentale: cine? ce? când? Lipsită de orice îmbogățire, exprimarea informației se confundă astfel cu informația însăși. Monopolizarea expresiei, prin intermediul dreptului de autor, ar conduce, așadar, la monopolizarea informației. Această excludere a protecției informațiilor brute figura deja în Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice, semnată la Berna la 9 septembrie 1886 (Actul de la Paris din 24 iulie 1971), astfel cum a fost modificată la 28 septembrie 1979 (denumită în continuare „Convenția de la Berna"), principalul instrument internațional de protecție a dreptului de autor, care, la articolul 2 alineatul 8, prevede că „[p]rotecția prezentei convenții nu se aplică știrilor zilei sau faptelor diverse, care au caracterul unor simple informații de presă" [6].

17. Pe de altă parte, pentru ca o expresie să fie calificată drept „operă" în sensul dreptului de autor, trebuie și să fie „original[ă], fiind o creație intelectuală proprie a autorului său" [7]. Această condiție privind aplicabilitatea dreptului de autor, astfel cum a fost armonizat în dreptul Uniunii, în special prin Directiva 2001/29, a fost dedusă de Curte din economia acestei directive, precum și din cea a

„Resolute Support (RS)/NATO-Einsatz in Afghanistan
Train-Advise-Assist-Command (TAAC) North/Deutsches Einsatzkontingent
Die Operationsführung der afghanischen Sicherheitskräfte (Afghan National Defence and Security Forces/ANDSF) in der Nordregion konzentrierte sich im Berichtszeitraum auf die Provinz Faryab mit Schwerpunkt im Raum nördlich von Maimanah. Darüber hinaus wurden Operationen in den Provinzen Baghlan, Badakhshan, Kunduz und Takhar durchgeführt. Für den Bereich Kunduz gilt unverändert, dass das seit November 2016 gültige Sicherheitskonzept der ANDSF für das Stadtgebiet Kunduz für weitgehende Sicherheit und Stabilität sorgt.
Im Verantwortungsbereich des TAAC North kam es im Berichtszeitraum zu verschiedenen Angriffen auf Kontroll- und Sicherungsposten der ANDSF.
Deutsche Beteiligung: 1.124 Soldatinnen und Soldaten (Stand: 3.9.18).
[Resolute Support (RS)/Misiunea NATO în Afganistan
Train-Conseil-Assistance-Commandement (TAAC) North/contingent german
Operațiunea forțelor de securitate afgane în regiunea Nord era concentrată în perioada examinată în provincia Faryab, cu accent pe regiunea de la nord de Maimanah. În plus, operațiunile erau realizate în provinciile Baghlan, Badakhshan, Kunduz și Takhar. Pentru regiunea Kunduz, conceptul de securitate validat de ANDSF pentru zona urbană a Kunduz continuă să asigure securitatea și stabilitatea din luna noiembrie a anului 2016.
În zona de responsabilitate a TAAC Nord, în perioada de referință, au avut loc diverse atacuri asupra unor posturi de control și de securitate ale ANDSF.
Participarea germană: 1 124 de soldați (la 3.9.18)].
Kosovo Force (KFOR)/NATO-Einsatz im Kosovo
Keine berichtenswerten Ereignisse.
Deutsche Beteiligung: 315 Soldatinnen und Soldaten (Stand: 3.9.18).
[Forțele din Kosovo (KFOR)/Misiunea NATO în Kosovo
Niciun eveniment relevant.
Participarea germană: 315 soldați (la 3.9.18)].
[…]"

5 Vivant, M., Buguière, J.-M., *Droit d'auteur et droits voisins*, Dalloz, Paris, 2016, p. 151.

6 Uniunea Europeană nu este parte la Convenția de la Berna, dar este parte la Tratatul Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI) privind dreptul de autor, adoptat la Geneva la 20 decembrie 1996 și intrat în vigoare la 6 martie 2002, care obligă semnatarii să respecte articolele 1-12 din această convenție (a se vedea Decizia 2000/278/CE a Consiliului din 16 martie 2000 de aprobare, în numele Comunității Europene, a Tratatului OMPI privind drepturile de autor și a Tratatului OMPI privind interpretările și execuțiile și fonogramele, JO 2000, L 89, p. 6, Ediție specială, 11/vol. 20, p. 212). Prin urmare, actele de drept al Uniunii privind dreptul de autor trebuie interpretate în lumina convenției respective (a se vedea Hotărârea din 7 decembrie 2006, SGAE, C-306/05, EU:C:2006:764, punctele 34 și 35).

7 Hotărârea din 16 iulie 2009, Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465, punctul 37).

Convenției de la Berna. Această condiție nu este însă o invenție a dreptului Uniunii: ea figurează astfel în majoritatea legislațiilor naționale în domeniul dreptului de autor, cel puțin în sistemele de drept continental [8]. Prin urmare, aceasta aparține, într-o oarecare măsură, tradițiilor juridice ale statelor membre.

18. În legislația Uniunii în materia dreptului de autor, această noțiune „creație intelectuală proprie a autorului său" este principalul element al definiției operei care, la rândul său, este o noțiune autonomă de drept al Uniunii. Această definiție a fost dezvoltată ulterior în jurisprudența Curții posterioară Hotărârii Infopaq International [9]. Astfel, Curtea a explicat că o creație intelectuală este proprie autorului său atunci când îi reflectă personalitatea. Această situație se regăsește în cazul în care autorul și-a putut exprima capacitățile creative cu ocazia realizării operei făcând alegeri libere și creative [10]. În schimb, în cazul în care exprimarea elementelor componente ale obiectului în discuție este dictată de funcția lor tehnică, criteriul originalității nu este îndeplinit, întrucât modalitățile diferite de punere în aplicare a unei idei sunt atât de limitate, încât ideea și expresia se confundă. O asemenea situație nu permite autorului să își exprime spiritul creator în mod original și să ajungă la un rezultat concretizat într-o creație intelectuală proprie [11]. Numai o creație intelectuală proprie autorului, în sensul definit mai sus, ține de calitatea de operă care poate beneficia de protecția prin dreptul de autor. Elemente cum ar fi munca intelectuală și know-how-ul autorului nu pot să justifice ca atare protecția obiectului în cauză prin dreptul de autor, dacă această muncă și acest know-how nu exprimă nicio originalitate [12].

19. Aplicarea acestor criterii în speță ridică îndoieli serioase cu privire la calificarea documentelor în discuție ca opere în sensul dreptului de autor al Uniunii, după cum a fost interpretat de Curte. Astfel, ne pare puțin probabil ca autorul sau autorii acestor documente, pe care nu îi cunoaștem, dar care sunt probabil funcționari sau ofițeri ai armatei federale, au putut face alegeri libere și creative pentru a-și exprima capacitățile creative cu ocazia redactării documentelor respective. În ceea ce privește documentele pur informative și redactate în mod inevitabil într-un limbaj simplu și neutru, conținutul lor este determinat în totalitate de informațiile pe care le conțin, astfel încât aceste informații și exprimarea lor se confundă, excluzând astfel orice originalitate. Elaborarea lor necesită în mod cert un anumit efort și know-how, dar aceste elemente nu pot justifica, singure, protecția dreptului de autor. La discutarea acestui punct în ședință, părțile au susținut de asemenea că structura documentelor în cauză ar putea fi ea însăși protejată prin dreptul de autor. Or, această structură constă în prezentarea la intervale regulate a unor informări cu privire la fiecare misiune în străinătate la care ia parte armata federală. Prin urmare, structura acestor rapoarte nu ne pare mai creativă decât conținutul lor.

8 Acesta este în special cazul dreptului german, în care articolul 2 alineatul 2 din UrhG prevede că „[c]onstituie opere, în sensul prezentei legi, numai creațiile intelectuale personale". Acest concept se regăsește în noțiunea de originalitate în dreptul de autor francez (Hotărârea Cour de cassation, Adunarea plenară, din 7 martie 1986, Babolat c/Pachot, nr. 83-10477, publicată în buletin), precum și în dreptul polonez [articolul 1 alineatul 1 din ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe) din 4 februarie 1994] ori în dreptul spaniol [articolul 10 din Ley de Propiedad Intelectual (Legea privind proprietatea intelectuală) din 24 aprilie 1996]. Situația este diferită în sistemele de *copyright* din țările anglo-saxone.

9 Hotărârea din 16 iulie 2009 (C-5/08, EU:C:2009:465).

10 Hotărârea din 1 decembrie 2011, Painer (C-145/10, EU:C:2011:798, punctele 88 și 89).

11 Hotărârea din 22 decembrie 2010, Bezpečnostní softwarová asociace (C-393/09, EU:C:2010:816, punctele 49 și 50).

12 Hotărârea din 1 martie 2012, Football Dataco și alții (C-604/10, EU:C:2012:115, punctul 33).

20. Îndoiala cu privire la calificarea documentelor în discuție ca opere care pot fi protejate prin dreptul de autor a fost invocată în litigiul principal, precum și în prezenta cauză, în special de către Funke Medien. Instanța de trimitere ne informează că această problemă nu a fost soluționată de instanțele inferioare în procedura principală [13]. Totuși, ea consideră că nu este adecvat să se trimită cauza spre rejudecare la instanța de apel pentru a clarifica acest aspect, în cazul în care ar putea decurge din răspunsurile Curții la întrebările preliminare că nu trebuie acordată protecția prin dreptul de autor a documentelor respective.

21. Înțelegem preocuparea de economie a procedurii. Cu toate acestea, întrebările preliminare în prezenta cauză ridică probleme juridice esențiale cu privire la relațiile dintre dreptul de autor și drepturile fundamentale, care pot conduce la repunerea în discuție a legitimității, chiar a validității, acestuia în raport cu drepturile respective. Or, aceste probleme decurg în mare parte din caracterul neobișnuit al documentelor în cauză ca obiect al dreptului de autor, în măsura în care au un conținut pur informativ, emană de la stat, rămân în proprietatea acestuia și sunt confidențiale. Prin urmare, ar fi, în opinia noastră, cel puțin de dorit să se asigure, înainte de abordarea acestor probleme esențiale, că documentele în cauză țin efectiv de dreptul de autor și, mai general, de dreptul Uniunii.

22. În mod evident, calificarea documentelor în cauză drept „opere” în sensul dreptului de autor, astfel cum a fost armonizat în dreptul Uniunii, este o apreciere de fapt pe care trebuie să o efectueze doar instanțele naționale. Cu toate acestea, considerăm că, având în vedere îndoielile evocate mai sus, care par să fie, de altfel, împărtășite și de instanța de trimitere, cu privire la aplicabilitatea dreptului de autor al Uniunii documentelor respective, Curtea ar putea avea în vedere să declare, în temeiul unei jurisprudențe consacrate, inadmisibilitatea întrebărilor preliminare în prezenta cauză, deoarece sunt ipotetice, în această etapă a procedurii principale, pentru motivul că se întemeiază pe o premisă care nu a fost verificată de instanța de trimitere [14].

23. Pentru situația în care Curtea nu ar reține această propunere, vom trece acum la analiza fondului cauzei.

Observații introductive cu privire la fondul întrebărilor preliminare

24. În prezenta cauză, întrebările preliminare adresate sunt toate legate într-un fel sau altul de problematica relației dintre dreptul de autor, astfel cum a fost armonizat prin Directiva 2001/29, și drepturile fundamentale, în special libertatea de exprimare, astfel cum a fost protejată de articolul 11 din cartă.

25. Astfel, prin intermediul primei întrebări preliminare, adresată în legătură cu jurisprudența Bundesverfassungsgericht (Curtea Constituțională Federală, Germania), instanța de trimitere urmărește să stabilească dacă dispozițiile din dreptul german care asigură transpunerea Directivei 2001/29 trebuie interpretate numai în lumina drepturilor fundamentale care decurg din ordinea juridică a Uniunii sau de asemenea în lumina drepturilor fundamentale în vigoare la nivel constituțional național.

13 Instanța de trimitere arată doar că documentele respective nu sunt excluse *a priori* de la protecția prin dreptul de autor, în calitate de publicații oficiale, în temeiul articolului 5 alineatul 2 din UrhG. Este evident, întrucât sunt documente confidențiale care nu sunt, așadar, destinate publicului. Cu toate acestea, nu este suficient, pentru ca un document oficial să poată beneficia de protecția prin dreptul de autor, să nu fie exclus de la această protecție în temeiul dispoziției menționate. El trebuie să îndeplinească de asemenea criteriile unei opere în sensul dreptului menționat. Or, acest aspect nu a fost clarificat în cadrul procedurii principale.

14 A se vedea în special Hotărârea din 18 decembrie 2014, Schoenimport „Italmoda” Mariano Previti și alții (C-131/13, C-163/13 și C-164/13, EU:C:2014:2455, punctele 31 și 39).

26. Cea de a doua întrebare preliminară privește maniera în care drepturile fundamentale trebuie luate în considerare la interpretarea excepțiilor și a limitărilor privind drepturile de autor prevăzute de Directiva 2001/29. Deși întrebarea nu este adresată în mod expres, formularea sa indică totuși că instanța de trimitere urmărește să afle dacă luarea în considerare a drepturilor fundamentale, și mai precis a dreptului la informare, poate conduce la o interpretare a acestor excepții care ar acoperi utilizarea documentelor în discuție în litigiul principal.

27. În sfârșit, a treia întrebare preliminară ridică problema eventualei existențe a altor excepții sau limitări privind dreptul de autor care nu ar fi prevăzute de dispozițiile Directivei 2001/29 (și nici de alt act de drept al Uniunii), dar care ar fi necesare pentru a garanta respectarea drepturilor fundamentale.

28. Aceste trei întrebări, formulate în termeni foarte generali, au fost de asemenea adresate în alte două cauze pendinte în prezent în fața Curții și care au la origine cereri de decizie preliminară ce provin de la aceeași instanță de trimitere [15]. Or, aceste trei cauze privesc situații de fapt complet diferite și implică drepturi fundamentale diferite. Celelalte situații factuale și juridice posibile, în care ar putea apărea aceleași probleme generale cu privire la relația dintre dreptul de autor și drepturile fundamentale, sunt probabil nelimitate.

29. Prin urmare, nu considerăm oportun să se analizeze problema ridicată în litigiul principal într-un mod atât de general. Orice răspuns redactat în termeni generali și care face abstracție de situația concretă de posibil conflict între dreptul de autor și un drept fundamental ar fi, în opinia noastră, fie prea rigid, nepermițând adaptarea sistemului dreptului de autor în cazul în care este necesar, fie prea permisiv, permițând repunerea sa în discuție în orice situație și privându-l astfel de securitate juridică.

30. Aceasta este situația cu atât mai mult cu cât, astfel cum vom dezvolta în continuare, dreptul de autor conține deja mecanisme pentru adaptarea sa la respectarea drepturilor fundamentale, în primul rând a libertății de exprimare. Ca regulă generală, aceste mecanisme ar trebui să fie suficiente, fără a repune în discuție însăși validitatea dispozițiilor dreptului de autor în raport cu drepturile fundamentale respective. Problema validității dispozițiilor Directivei 2001/29 nu a fost totuși invocată în prezenta cauză și nu vedem necesitatea de a face acest lucru.

31. Orice ponderare a dreptului de autor prin intermediul drepturilor fundamentale, care să depășească simpla interpretare a dispozițiilor dreptului respectiv, exercițiu care se află la granița dintre interpretarea și aplicarea legii, trebuie să fie, așadar, în opinia noastră, efectuată în lumina circumstanțelor fiecărui caz concret. Această abordare de la caz la caz permite aplicarea cu cel mai mare grad de precizie a principiului proporționalității, evitând astfel încălcări nejustificate atât ale dreptului de autor, cât și ale drepturilor fundamentale.

32. Litigiul principal privește aplicarea dreptului de autor într-un caz care este special din mai multe puncte de vedere. Astfel, în primul rând, obiectul protejat este constituit din documente ale statului care au, astfel cum am observat deja, un caracter pur informativ. Prin urmare, este dificil să se facă distincție între aceste documente, ca obiect al dreptului de autor, și informațiile pe care le conțin. În al doilea rând, titularul dreptului de autor menționat este statul, cu alte cuvinte actorul care nu se află în situația de beneficiar, ci de persoană care are obligații cu privire la drepturile fundamentale. În sfârșit, în al treilea rând, în cazul în care se utilizează în cauză mecanismele de protecție a dreptului de autor, scopul urmărit în mod deschis nu este exploatarea operei, ci protecția confidențialității informațiilor pe care le conține. Pentru aceste motive, limitarea răspunsului la întrebările preliminare astfel cum au fost formulate de instanța de trimitere nu ar permite, în opinia noastră, să se dea o soluție adecvată la problema cu care se confruntă această instanță.

15 Este vorba despre cauzele C-476/17, Pelham, și C-516/17, Spiegel Online.

33. Prin urmare, propunem Curții, pentru a oferi instanței de trimitere un răspuns util pentru soluționarea litigiului concret care este pendinte în fața ei în procedura principală, să reformuleze întrebările preliminare, examinându-le împreună și având ca punct de plecare nu dreptul de autor al Republicii Federale Germania, ci libertatea de exprimare a Funke Medien. Astfel, în opinia noastră, instanța de trimitere urmărește în esență să afle dacă articolul 11 din cartă trebuie interpretat în sensul că se opune ca un stat membru să se prevaleze de dreptul de autor asupra unor documente precum cele în discuție în litigiul principal, pentru a limita libertatea de exprimare consacrată la acest articol.

Dreptul de autor și libertatea de exprimare

34. Potrivit articolului 11 din cartă, „libertatea de a primi sau de a transmite informații sau idei" face parte din libertatea de exprimare și de informare consacrată la acest articol. Alineatul (2) adaugă libertatea mijloacelor de informare în masă. Acest drept își găsește echivalentul în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO"), care, la articolul 10, definește libertatea de exprimare în termeni identici cu cei utilizați la articolul 11 alineatul (1) din cartă.

35. În schimb, dreptul de autor, astfel cum a fost armonizat în dreptul Uniunii, rezervă autorilor dreptul exclusiv de a autoriza sau de a interzice reproducerea și comunicarea publică a operelor lor. Chiar dacă, astfel cum am dezvoltat în detaliu mai sus, dreptul de autor protejează nu informațiile sau ideile conținute în opere, ci exprimarea lor, acest drept ajunge în mod firesc să intre în conflict cu libertatea de exprimare. Astfel, în primul rând, comunicarea unei opere acoperite de dreptul de autor, indiferent dacă aceasta este făcută de autorul însuși, cu sau fără autorizarea acestuia, intră în mod evident în domeniul de aplicare al acestei libertăți. În al doilea rând, chiar și atunci când opera nu este obiectul unic sau principal al comunicării, este uneori foarte dificil, chiar imposibil, să se comunice anumite idei fără să se comunice simultan, cel puțin parțial, o operă a altei persoane. Să luăm exemplul criticii de artă. Astfel, prin impunerea obligației de a se obține autorizarea prealabilă din partea autorului (și rezervându-se acestuia posibilitatea de a nu o acorda), dreptul de autor restrânge în mod necesar libertatea de exprimare.

36. Se admite în general că dreptul de autor însuși conține mecanisme care permit atenuarea eventualelor contradicții între drepturile fundamentale, în special libertatea de exprimare, și dreptul de autor [16].

37. Este vorba, în primul rând, despre principiul potrivit căruia dreptul de autor protejează nu ideile, ci expresiile. În acest mod, este protejată libertatea de exprimare, în ceea ce privește transmiterea și primirea informațiilor. Am examinat deja acest principiu în partea cu privire la admisibilitatea întrebărilor preliminare [17], prin urmare, nu vom repeta.

38. În al doilea rând, dreptul de autor este compatibil cu drepturile fundamentale prin acțiunea diferitor excepții. Aceste excepții permit utilizarea operelor în diferite situații care pot corespunde diferitor drepturi și libertăți fundamentale, fără a priva în același timp autorii de substanța drepturilor lor, cu alte cuvinte de respectarea legăturii care îi unește cu operele lor și de posibilitatea de a le exploata din punct de vedere economic.

16 A se vedea în special Barta, J., Markiewicz, R., *Prawo autorskie*, Wolters Kluwer, Varșovia, 2016, p. 635 și următoarele, și Vivant, M., Buguière, J.-M., *Droit d'auteur et droits voisins*, Dalloz, Paris, 2016, p. 519 și următoarele. A se vedea de asemenea, de exemplu, Geiger, C., Izyumenko, E., „Copyright on the human rights' trial: redefining the boundaries of exclusivity through freedom of expression", în *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, vol. 45 (2014), p. 316-342, și Lucas, A., Ginsburg, J.-C., „Droit d'auteur, liberté d'expression et libre accès à l'information (étude comparée de droit américain et européen)", în *Revue internationale du droit d'auteur*, vol. 249 (2016), p. 4-153.

17 A se vedea punctele 15 și 16 din prezentele concluzii.

39. În dreptul Uniunii, excepțiile de la dreptul de autor au fost armonizate în special la articolul 5 din Directiva 2001/29. Este adevărat că aceste excepții au un caracter facultativ; în mod formal, statele membre nu au obligația să le prevadă în dreptul lor intern. Cu toate acestea, în opinia noastră, este vorba mai degrabă despre un mijloc pentru legiuitorul Uniunii de a acorda statelor membre o mai mare flexibilitate în ceea ce privește punerea în aplicare a acestor excepții decât despre o posibilitate reală de a le prevedea sau nu. Astfel, dreptul de autor exista în sistemele juridice ale statelor membre cu mult înainte de armonizarea sa la nivelul Uniunii prin Directiva 2001/29. De altfel, acesta este rațiunea armonizării menționate [18]. Totuși, legiuitorul Uniunii nu a intenționat în mod vizibil să bulverseze diferitele tradiții și formulări ale excepțiilor care s-au dezvoltat în acest fel în sistemele juridice naționale. Acest lucru nu schimbă cu nimic faptul că majoritatea excepțiilor prevăzute la articolul 5 din Directiva 2001/29 există, sub o formă sau alta, în toate legislațiile interne în materia dreptului de autor ale statelor membre [19].

40. Prin forța lucrurilor, aceste limitări interne ale dreptului de autor permit să se concilieze, într-un mod satisfăcător în ansamblu, drepturile și libertățile fundamentale cu drepturile exclusive ale autorilor în ceea ce privește utilizarea operelor lor. Nu este mai puțin adevărat că, în pofida existenței acestor limite, aplicarea dreptului de autor, precum a oricărui alt drept, continuă să fie supusă cerinței de respectare a drepturilor fundamentale, această respectare putând fi controlată de instanțe. În cazul în care s-ar dovedi că există deficiențe sistemice ale protecției unui drept fundamental în raport cu dreptul de autor, aceasta ar repune în discuție validitatea acestuia din urmă și s-ar ridica așadar problema unei modificări legislative. Cu toate acestea, pot exista situații excepționale în care dreptul de autor, care, în alte circumstanțe, ar putea în mod legitim să beneficieze de protecție legală și jurisdicțională, trebuie să se estompeze în fața unui interes major referitor la realizarea unui drept sau a unei libertăți fundamentale.

41. Existența unei asemenea limitări externe a dreptului de autor a fost amintită recent de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În două decizii [20], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că acțiunea în materie de protecție a dreptului de autor a unui stat care este parte la CEDO putea fi supusă controlului din punctul de vedere al conformității sale cu libertatea de exprimare, consacrată la articolul 10 din CEDO. În cele două cauze menționate mai sus, Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu a constatat o încălcare a libertății de exprimare. Astfel, luând în considerare natura comunicărilor în discuție (care urmăreau un scop comercial) și drepturile altor persoane aflate în cauză (titularii drepturilor de autor), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a concluzionat că pârâtele (cu alte cuvinte statele semnatare ale CEDO) beneficiau de o marjă largă de apreciere în ceea ce privește caracterul necesar, într-o societate democratică, al unor restricții privind libertatea respectivă determinate de dreptul de autor.

42. Cu toate acestea, în circumstanțe diferite de cele în discuție în cele două cauze menționate mai sus, rezultatul analizei ar putea fi diferit, în special în situația în care, precum în prezenta cauză, comunicarea operei pretins protejate a contribuit la o dezbatere de interes general și în care această operă constă în documente oficiale ale unui stat care au un caracter informativ. Prin urmare, propunem Curții să urmeze un raționament similar cu cel al Curții Europene a Drepturilor Omului.

43. Această propunere este cu atât mai justificată cu cât, potrivit articolului 52 alineatul (3) din cartă, în măsura în care aceasta conține drepturi ce corespund drepturilor garantate prin CEDO, înțelesul și domeniul lor de aplicare sunt identice cu cele prevăzute de CEDO. Or, articolul 11 din cartă corespunde articolului 10 din CEDO [21]. Desigur, astfel cum observă instanța de trimitere în cererea sa,

18 A se vedea considerentele (6) și (7) ale Directivei 2001/29.

19 Cu excepția probabil, încă o dată, a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, în care, conform tradiției în domeniul *copyright-ului* anglo-saxon, s-a dezvoltat concepția privind *fair use*, o limitare generală a dreptului de autor, aplicată de la caz la caz.

20 Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 10 ianuarie 2013, Ashby Donald și alții împotriva Franței (CE:ECHR:2013:0110JUD003676908), și Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului din 19 februarie 2013, Fredrik Neij și Peter Sunde Kolmisoppi împotriva Suediei (CE:ECHR:2013:0219DEC004039712).

21 A se vedea nota explicativă privind articolul 52 din cartă.

Curtea a statuat că, întrucât CEDO nu este integrată formal în ordinea juridică a Uniunii, atât validitatea dispozițiilor de drept al Uniunii, cât și a dispozițiilor de drept național trebuie apreciată numai în lumina cartei [22]. Aceasta nu înseamnă totuși că CEDO, astfel cum a fost interpretată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, nu trebuie luată în considerare în interpretarea cartei efectuată în vederea acestei aprecieri [23]. Astfel, într-un asemenea caz, articolul 52 alineatul (3) din cartă ar fi complet lipsit de sens.

Protecția dreptului de autor cu privire la rapoartele militare în lumina articolului 11 din cartă

44. Conform articolului 51 alineatul (1) din cartă, aceasta se adresează, între altele, statelor membre în cazul în care pun în aplicare dreptul Uniunii. Este clar că aplicarea de către instanțele germane, în procedura principală, a dispozițiilor care asigură transpunerea Directivei 2001/29 contribuie la punerea în aplicare a dreptului Uniunii. Prin urmare, aceasta este supusă dispozițiilor cartei, în special obligației de a respecta, la această punere în aplicare, libertatea de exprimare a Funke Medien, în sensul articolului 11 din cartă. Or, mai multe elemente din prezenta cauză conduc la concluzia că protecția documentelor în cauză prin dreptul de autor ar fi contrară articolului menționat din cartă.

Posibilele limitări ale libertății de exprimare

45. Faptul că publicarea unor documente confidențiale precum cele în discuție în litigiul principal intră sub incidența libertății de exprimare nu ridică, în opinia noastră, nicio îndoială [24]. Este de asemenea clar, în opinia noastră, că dreptul de autor de care se prevalează Republica Federală Germania restrânge libertatea de exprimare [25]. Aceste puncte nu necesită dezvoltări suplimentare. Astfel de limitări ale acestei libertăți nu sunt interzise în mod absolut. Atât CEDO, la articolul 10 paragraful 2, cât și carta, la articolul 52 alineatul (1) din aceasta, enumeră motivele care pot justifica restrângerile libertății de exprimare și condițiile pe care acestea trebuie să le îndeplinească.

46. Nu vom intra în dezbaterea referitoare la eventuala prioritate a motivelor de restrângere din CEDO față de cele din cartă în cazul libertăților protejate în același mod de cele două instrumente [26]. Propunem mai degrabă ca acestea să fie considerate echivalente, ceea ce corespunde, în opinia noastră, cel mai bine principiului cuprins la articolul 52 alineatul (3) din cartă, potrivit căruia drepturile corespunzătoare din cele două instrumente trebuie să aibă același înțeles și același domeniu de aplicare.

47. În ceea ce privește restrângerea libertății de exprimare într-o situație precum cea din litigiul principal, motivul cel mai evident ne pare a fi împiedicarea divulgării de informații confidențiale în legătură cu cerințele de securitate națională. Aceste două motive de limitare a libertății de exprimare sunt prevăzute în mod expres la articolul 10 paragraful 2 din CEDO.

48. Carta nu este atât de explicită: articolul 52 alineatul (1) din aceasta menționează doar în termeni generali „obiectivele de interes general recunoscute de Uniune”. Cu toate acestea, conform notei explicative cu privire la articolul 52 din cartă, aceste interese cuprind, pe lângă obiectivele Uniunii enumerate la articolul 3 TUE, interesele statelor membre pe care Uniunea trebuie să le respecte. În

22 A se vedea Hotărârea din 15 februarie 2016, N. (C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, punctele 45 și 46 și jurisprudența citată), precum și Hotărârea din 5 aprilie 2017, Orsi și Baldetti (C-217/15 și C-350/15, EU:C:2017:264, punctul 15).

23 Fapt care a fost de altfel deja constatat de Curte, a se vedea Hotărârea din 5 octombrie 2010, McB. (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, punctul 53), și Hotărârea din 22 decembrie 2010, DEB (C-279/09, EU:C:2010:811, punctul 35).

24 A se vedea în special, printre altele, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 19 ianuarie 2016, Görmüș și alții împotriva Turciei (CE:ECHR:2016:0119JUD004908507, punctul 32).

25 A se vedea Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 10 ianuarie 2013, Ashby Donald și alții împotriva Franței (CE:ECHR:2013:0110JUD003676908, punctul 34).

26 O analiză amănunțită a acestei problematici a fost efectuată de Peers, S., în Peers, S., și alții (ed.), *The EU Charter of Fundamental Rights. A Commentary*, Hart Publishing, Oxford, 2014, p. 1515-1521.

special, această notă se referă în mod explicit la articolul 346 TFUE, potrivit căruia „niciun stat membru nu are obligația de a furniza informații a căror divulgare o consideră contrară intereselor esențiale ale siguranței sale”. Apărarea securității naționale figurează de asemenea printre „funcțiile esențiale ale statului” pe care Uniunea trebuie să le respecte în temeiul articolului 4 alineatul (2) TUE.

49. Decurge de aici că protecția confidențialității anumitor informații în scopul apărării securității naționale este un motiv legitim de restrângere a libertății de exprimare, atât în raport cu CEDO, cât și cu carta. Cu toate acestea, litigiul principal privește protecția documentelor în cauză nu în calitate de informații confidențiale, ci ca obiecte ale dreptului de autor. Astfel, potrivit afirmației explicite a reprezentantului guvernului german în ședință, chiar dacă unicul obiectiv al acțiunii împotriva Funke Medien este protecția informațiilor confidențiale conținute în documentele amintite, Republica Federală Germania a considerat că amenințarea la adresa securității statului care decurgea din divulgarea lor nu era de un nivel care să justifice atingerea adusă libertății de exprimare și libertății presei. Astfel, în loc să inițieze urmăriri penale pentru divulgarea de informații confidențiale, acest stat membru a recurs la o cale de atac „neobișnuită”, și anume protecția dreptului său de autor cu privire la aceste documente.

50. Prin urmare, trebuie să se stabilească dacă protecția acestui drept de autor poate justifica restrângerea libertății de exprimare în lumina articolului 10 din CEDO și a articolului 11 din cartă.

Dreptul de autor al statului cu privire la rapoartele militare ca motiv care justifică restrângerea libertății de exprimare

51. Exercitarea dreptului de autor, ca drept subiectiv, nu ține în mod normal de niciun interes general. Titularul care se prevalează de dreptul de autor realizează nu un interes general, ci interesul său particular. Prin urmare, dacă dreptul de autor poate justifica limitarea drepturilor fundamentale, precum libertatea de exprimare, acest lucru se întemeiază pe protecția drepturilor celorlalți, motiv de limitare prevăzut atât la articolul 10 paragraful 2 din CEDO, cât și la articolul 52 alineatul (1) din cartă [27].

52. Aceste drepturi ale celorlalți includ, în primul rând, drepturile și libertățile garantate de CEDO și de cartă. O asemenea situație de conflict între diferite drepturi fundamentale impune evaluarea lor comparativă [28]. Dreptul de autor, ca drept de proprietate intelectuală, este asimilat, în vederea acestei protecții, cu dreptul de proprietate, garantat în temeiul articolului 1 din Protocolul adițional la CEDO și al articolului 17 din cartă [29]. Curtea a recunoscut în mai multe rânduri necesitatea de a asigura un just echilibru între dreptul de proprietate intelectuală, inclusiv dreptul de autor, și alte drepturi fundamentale garantate de cartă [30].

53. Cu toate acestea, nu considerăm că acest raționament poate fi aplicat în situația specifică în care, precum în speță, titularul dreptului de autor este un stat membru. Statele membre, precum și statele semnatare ale CEDO, nu sunt beneficiari ai drepturilor fundamentale, ci au obligații în legătură cu acestea. Ele au obligația de a respecta și de a proteja drepturile respective nu în ceea ce le privește, ci în privința justițiabililor. Astfel, împotriva cui ar proteja statele drepturile lor fundamentale? Evident nu împotriva lor însele, așadar împotriva justițiabililor. Acest lucru ar fi contrar logicii înseși a drepturilor fundamentale, astfel cum a fost concepută de la adoptarea Declarației drepturilor omului și cetățeanului din 1789, care este de a proteja nu autoritatea publică împotriva particularului, ci particularul împotriva autorității publice.

27 Mai precis, carta se referă la „drepturil[e] și libertăți[le] celorlalți”, în timp ce CEDO se referă numai la „drepturile celorlalți”. Considerăm totuși că aceste noțiuni sunt echivalente.

28 A se vedea în acest sens Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 10 ianuarie 2013, Ashby Donald și alții împotriva Franței (CE:ECHR:2013:0110JUD003676908, punctul 40). A se vedea de asemenea Peers, S., *op. cit.*, p. 1475.

29 Articolul 17 din cartă menționează în mod expres proprietatea intelectuală la alineatul (2) al acesteia.

30 A se vedea, pentru un exemplu recent, Hotărârea din 15 septembrie 2016, Mc Fadden (C-484/14, EU:C:2016:689, punctele 82-84).

54. Desigur, nu înseamnă că statul nu poate beneficia de dreptul *civil* de proprietate, inclusiv de proprietate intelectuală. Cu toate acestea, statul nu se poate prevala de dreptul *fundamental* de proprietate pentru a restrânge un alt drept fundamental garantat de CEDO sau de cartă.

55. Pe de altă parte, chiar dacă s-ar considera că drepturile celorlalți, menționate la articolul 10 paragraful 2 din CEDO și la articolul 52 alineatul (1) din cartă, ca justificare posibilă pentru limitarea libertății de exprimare, includ nu numai drepturile protejate de aceste instrumente, ci și alte drepturi, pentru aceleași motive ca și cele dezvoltate mai sus, considerăm că această justificare nu se poate întemeia pe drepturile statului însuși. Astfel, în cazul în care statul s-ar putea prevala de drepturile sale speciale, altele decât interesul general, pentru a limita drepturile fundamentale, acest lucru ar conduce la anularea acestora din urmă.

56. Astfel, singurul motiv pe care se poate întemeia un stat membru pentru a justifica limitarea unui drept fundamental garantat de CEDO sau de cartă este interesul general. Or, astfel cum am menționat mai sus, în speță, Republica Federală Germania a considerat că restrângerea libertății de exprimare și a presei, care ar decurge din urmărirea penală a Funke Medien pentru divulgarea documentelor în cauză în litigiul principal, ar fi disproporționată în raport cu interesul general care constă în protecția confidențialității acestor documente. Într-o asemenea situație, statul membru nu se poate prevala de dreptul său de autor, în locul unui interes general.

57. Chiar dacă ar fi depășită această dificultate, de exemplu considerând că protecția dreptului de autor al statului ține de interesul general, ceea ce, în opinia noastră, este discutabil, atât articolul 10 paragraful 2 din CEDO, cât și articolul 52 alineatul (1) din cartă impun ca restrângerile libertății de exprimare să fie necesare [31]. Or, considerăm că această condiție nu este îndeplinită în speță.

Necesitatea protecției dreptului de autor cu privire la rapoartele militare

58. Dreptul de autor realizează două obiective principale. Primul obiectiv privește protecția legăturii personale care există între autor și opera sa în calitate de creație intelectuală și, așadar, într-o anumită măsură, de emanație a personalității sale. Este vorba în principal despre domeniul drepturilor morale. Al doilea obiectiv este de a permite autorilor să își exploateze operele din punct de vedere economic și de a obține astfel un venit pentru efortul lor creativ. Este vorba despre domeniul drepturilor patrimoniale, obiectul armonizării la nivelul dreptului Uniunii. Pentru ca o restrângere a libertății de exprimare care decurge din dreptul de autor să poate fi considerată necesară, ea trebuie să îndeplinească cel puțin unul dintre aceste obiective. Or, considerăm că protecția prin dreptul de autor a unor rapoarte militare precum cele în discuție în litigiul principal nu îndeplinește niciunul dintre acestea.

59. În primul rând, în ceea ce privește protecția relației autorului cu opera sa, trebuie să se observe că, deși Republica Federală Germania poate fi, printr-o ficțiune juridică, titular al dreptului de autor cu privire la documentele în discuție, aceasta nu este, cu siguranță, din motive evidente, autorul lor. Adevăratul autor sau, mai probabil, adevărații autori sunt absolut anonimi, documentele în cauză fiind elaborate în mod continuu și trebuind să fie supuse, asemenea fiecărui document oficial, unui control ierarhic. Acești autori pregătesc documentele, sau părți din acestea, nu în cadrul unei activități creative personale, ci în cadrul obligațiilor lor profesionale, ca funcționari sau ofițeri [32]. Prin urmare, nu există, propriu-zis, un autor veritabil al acestor documente în sensul pe care termenul menționat îl are în dreptul de autor și, prin urmare, nu poate fi vorba despre protecția legăturii sale cu opera.

31 Convenția adaugă „într-o societate democratică”, ceea ce probabil este de la sine înțeles în cartă. Nu discutăm în cauză cerința naturii legale a limitărilor, întrucât protecția dreptului de autor decurge în mod incontestabil din lege.

32 A se vedea de asemenea observațiile noastre referitoare la calitatea de operă a acestor documente în partea din prezentele concluzii consacrată admisibilității întrebărilor preliminare.

60. Este adevărat că, astfel cum confirmă considerentul (19) al Directivei 2001/29, drepturile morale nu sunt incluse în domeniul de aplicare al acesteia, ca de altfel al dreptul Uniunii în general. Cu toate acestea, drepturile de autor, atât morale, cât și patrimoniale, își au originea și justificarea în relația specială care există între autor și opera sa. Astfel, în lipsa unui autor, nu există drepturi de autor, nici morale, nici patrimoniale.

61. În al doilea rând, în ceea ce privește exploatarea economică, s-a dovedit că singurul obiectiv al acțiunii întreprinse de Republica Federală Germania în cauza principală era protecția caracterului confidențial, nu al documentelor în cauză în ansamblul lor, o versiune a acestora fiind publicată sub formă UdÖ-urilor, ci numai al anumitor informații considerate sensibile. Or, aceasta se află complet în afara obiectivelor dreptului de autor. Prin urmare, dreptul de autor este utilizat în cauză ca un instrument în vederea urmăririi unor obiective care îi sunt total străine.

62. Astfel, Republica Federală Germania, considerând că interesul protecției documentelor în cauză ca informații confidențiale nu justifica restrângerea libertății de exprimare care ar rezulta din aceasta, a decis să obțină același rezultat prin invocarea dreptului său de autor asupra acestor documente, în pofida faptului că dreptul de autor urmărește obiective complet diferite și că nu s-a stabilit că aceste documente constituie opere în sensul dreptului respectiv.

63. În opinia noastră, o asemenea practică nu poate fi acceptată.

64. Astfel, restrângerea libertății de exprimare, care ar rezulta din protecția prin dreptul de autor a documentelor în cauză nu numai că nu este necesară într-o societate democratică, dar aceasta i-ar fi foarte dăunătoare. Una dintre cele mai importante funcții ale libertății de exprimare și ale componentei acesteia, libertatea mijloacelor de informare în masă, menționată în mod specific la articolul 11 alineatul (2) din cartă, este controlul puterii de către cetățeni, element necesar al oricărei societăți democratice. Or, acest control se poate realiza, între altele, prin divulgarea anumitor informații sau a anumitor documente al căror conținut sau existență (chiar inexistență) puterea ar voi să le disimuleze. Bineînțeles, anumite informații trebuie să rămână secrete, chiar și într-o societate democratică, în cazul în care divulgarea lor constituie o amenințare la adresa intereselor esențiale ale statului și, prin urmare, a acestei societăți înseși. Prin urmare, ele trebuie să fie clasificate și protejate conform procedurilor prevăzute în acest scop, aplicate sub control judiciar. Totuși, în afara acestor proceduri sau în cazul în care statul însuși renunță să le aplice, nu i se poate permite să invoce dreptul de autor asupra oricărui document pentru a împiedica controlul acțiunii sale.

Concluzia acestei părți

65. Pe scurt, eventuala protecție prin dreptul de autor a documentelor în discuție în litigiul principal nu ține de dreptul fundamental de proprietate intelectuală și, prin urmare, trebuie analizată doar ca o restrângere a libertății de exprimare, astfel cum este prevăzută la articolul 11 din cartă. Or, această restrângere nu este necesară și nu răspunde efectiv niciunui interes general și nici necesității de protecție a drepturilor celorlalți, în sensul articolului 52 alineatul (1) din aceasta.

66. Prin urmare, propunem Curții, în cazul în care decide să analizeze pe fond întrebările preliminare în prezenta cauză, să răspundă că articolul 11 din cartă coroborat cu articolul 52 alineatul (1) din aceasta trebuie interpretat în sensul că un stat membru nu se poate prevala de dreptul de autor care decurge din articolul 2 litera (a) și din articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29 pentru a împiedica comunicarea publică, în cadrul unei dezbateri privind chestiuni de interes general, a unor documente confidențiale care emană de la acest stat membru. Această interpretare nu se opune aplicării de către statul membru în cauză, cu respectarea dreptului Uniunii, a altor dispoziții de drept intern, în special a celor privind protecția informațiilor confidențiale.

Întrebările preliminare

67. Astfel cum am arătat în observațiile noastre introductive, propunem Curții să reformuleze întrebările preliminare pentru a efectua o analiză privind aplicabilitatea dreptului de autor, astfel cum a fost armonizat în dreptul Uniunii, în cazul documentelor în discuție în litigiul principal, din perspectiva libertății de exprimare. Această analiză și, în consecință, soluția preconizată se poziționează într-o fază prealabilă întrebărilor preliminare, astfel cum au fost formulate în decizia de trimitere.

68. Astfel, prima întrebare preliminară privește marja de manevră de care dispun statele membre în transpunerea Directivei 2001/29. După cum indică instanța de trimitere în cererea sa, această întrebare a fost adresată în contextul jurisprudenței Bundesverfassungsgericht (Curtea Constituțională Federală). Potrivit acestei jurisprudențe, în cazul în care statele membre dispun de o marjă de manevră în aplicarea dreptului Uniunii, această aplicare trebuie apreciată în lumina drepturilor fundamentale astfel cum sunt exprimate în Constituția germană, în timp ce, în lipsa unei asemenea marje de manevră, doar carta ar fi relevantă ca punct de referință. Bundesverfassungsgericht (Curtea Constituțională Federală) ar fi dezvoltat această jurisprudență ca urmare a jurisprudenței Curții [33]. Cu toate acestea, răspunsul pe care îl propunem rezultă în întregime din relația dintre dispozițiile de drept al Uniunii, și anume cele ale Directivei 2001/29 și ale cartei, fără să fie necesar să se analizeze marja de manevră a statelor membre.

69. Prin intermediul celei de a doua întrebări preliminare, instanța de trimitere ridică problema posibilității (sau a necesității) de a ține seama de libertatea de exprimare în vederea interpretării excepțiilor de la dreptul de autor prevăzute la articolul 5 din Directiva 2001/29. Este adevărat că o asemenea luare în considerare a fost recomandată de Curte în Hotărârea Deckmyn și Vrijheidsfonds [34]. Situația din acea cauză era totuși diferită de cea din prezenta cauză. Astfel, soluția în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Deckmyn și Vrijheidsfonds se întemeia pe prezumția aplicabilității excepției în discuție (cea de parodiere) în speță [35]. Trebuia să se stabilească dacă aceasta putea să *nu* fie aplicată, ca urmare a faptului că interesele legitime ale titularilor drepturilor de autor în discuție erau contrare acestei aplicări [36].

70. În prezenta cauză, instanța de trimitere pare să sugereze o interpretare extinsă, influențată de libertatea de exprimare, a domeniului de aplicare ca atare și a condițiilor de aplicare a excepțiilor care pot fi puse în discuție. Cu toate acestea, considerăm că, într-o situație specifică precum cea din litigiul principal, protecția acordată de dreptul de autor trebuie refuzată, în pofida eventualei aplicabilități a unei excepții.

71. Prin intermediul celei de a treia întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită Curții să aibă în vedere posibilitatea de a aplica dreptului de autor, pentru motivul protecției libertății de exprimare, alte excepții sau limitări decât cele prevăzute de Directiva 2001/29. Răspunsul pe care îl propunem ar putea părea favorabil propunerii avansate în această întrebare preliminară. Cu toate acestea, există o diferență semnificativă între abordarea instanței de trimitere și cea pe care o propunem în prezentele concluzii. Astfel, una este să se acorde o prevalență libertății de exprimare asupra dreptului de autor într-o situație concretă și foarte specială, alta este să se introducă în sistemul dreptului de autor armonizat, în afara dispozițiilor de drept pozitiv al Uniunii care reglementează acest domeniu, excepții și limitări care, prin natura lor, ar avea vocația de a se aplica în general.

33 În special din Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 29).

34 Hotărârea din 3 septembrie 2014 (C-201/13, EU:C:2014:2132, punctul 2 al doilea paragraf din dispozitiv).

35 „[P]resupunând că desenul în discuție în litigiul principal întrunește caracteristici esențiale menționate ale parodierii […]” (Hotărârea din 3 septembrie 2014, Deckmyn și Vrijheidsfonds, C-201/13, EU:C:2014:2132, punctul 2 al treilea paragraf din dispozitiv).

36 Hotărârea din 3 septembrie 2014, Deckmyn și Vrijheidsfonds (C-201/13, EU:C:2014:2132, punctele 30-32).

72. Pentru aceste motive, propunem Curții să nu analizeze în mod detaliat întrebările preliminare. În plus, întrucât aceleași întrebări au fost adresate în alte două cauze pe care le-am menționat deja, Curtea va avea oportunitatea să răspundă. Celelalte două cauze se referă la situații tipice de aplicare a dreptului de autor, în care analiza acestor întrebări va găsi utilitatea.

Concluzie

73. Având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții fie să declare întrebările preliminare adresate de Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) în prezenta cauză inadmisibile, fie să răspundă la aceste întrebări după cum urmează:

„Articolul 11 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene coroborat cu articolul 52 alineatul (1) din aceasta trebuie interpretat în sensul că un stat membru nu se poate prevala de dreptul său de autor care decurge din articolul 2 litera (a) și din articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională pentru a împiedica comunicarea către public, în cadrul unei dezbateri privind aspecte de interes general, a unor documente confidențiale care emană de la statul membru respectiv. Această interpretare nu se opune aplicării de către statul membru în cauză, cu respectarea dreptului Uniunii, a altor dispoziții de drept intern, în special a celor privind protecția informațiilor confidențiale.”